

ZIŅOJUMS

**KOHĒZIJAS FONDA LĪDZFINANSĒTĀ PROJEKTA
NR. 2000/LV/16/P/PE/002 „ŪDENS APGĀDES UN
KANALIZĀCIJAS PAKALPOJUMU ATTĪSTĪBA
JELGAVĀ” ATBALSTA LIKMES MODELĒŠANA
(PAKALPOJUMU LĪGUMS NR. FM 2008/KF-12)**

SIA „PROFIN” valdes loceklis

Zigfrīds Brūvers

2008. gada 11. augustā

Kopija. Tehniskā specifikācija

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads	3.
1. Metodika	4.
2. Faktori, kuru rezultātā projekta īstenošanas gaitā radušās atšķirības	6.
2.1. Makroekonomiskie faktori	6.
2.1.1. Inflācija un darba samaksas pieaugums	7.
2.1.2. Valūtas kursa ietekme uz investīciju projekta izmaksām	9.
2.2. Specifiskie faktori	10.
2.2.1. Projektā iekļauto aktivitāšu un noslēgto līgumu ietekme	10.
2.2.2. Ūdenssaimniecības pakalpojumu apjoma un lietotāju skaita ietekme	12.
3. SIA „Jelgavas ūdens” izdevumu un ieņēmumu analīze	16.
4. SIA „Jelgavas ūdens” ūdenssaimniecības pakalpojumu pašizmaksa un tarifu pamatotība	22.
5. Finanšu analīzes aktualizācija un Kohēzijas fonda atbalsta likmes modelēšana	26.
Secinājumi	31.
Izmantoto materiālu saraksts	34.
Pielikumi	35.
1. Finanšu analīzes modelis	
2. Kohēzijas fonda atbalsta likmes modelis	

IEVADS

Gala atskaitē līguma priekšmetam „Kohēzijas fonda līdzfinansētā projekta Nr. 2000/LV/16/P/PE/002 „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” atbalsta likmes modelēšana” iekļauti visi tehniskajās specifikācijās noteikto darba uzdevumu rezultāti, kā arī aprakstīta uzdevumu izpildes metodika un pievienots izmantoto materiālu saraksts un pielikumi.

Darba uzdevumu mērķis:

(1) izvērtēt Kohēzijas fonda līdzfinansētā projekta Nr. 2000/LV/16/P/PE/002 „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” pašreizējo finanšu plūsmu un salīdzināt to ar tehniski ekonomiskā pamatojuma izstrādes laikā veiktās finanšu analīzes rezultātiem

(2) salīdzināt projektam modelēto Kohēzijas fonda atbalsta likmi ar faktisko.

Mērķa sasniegšanai veikti šādi uzdevumi:

1. Analizējot tehniski ekonomiskā pamatojuma izstrādes laikā izstrādāto finanšu analīzi un salīdzinot finanšu analīzes rezultātus ar SIA „Jelgavas ūdens” darbības faktiskajiem rezultātiem, identificēti faktori, kuru rezultātā projekta īstenošanas gaitā radušās atšķirības finanšu plūsmā.
2. Analizēta SIA „Jelgavas ūdens” izdevumu un ieņēmumu plūsma pēc projekta realizācijas un aktualizētas izdevumu un ieņēmumu prognozes.
3. Analizēta SIA „Jelgavas ūdens” ūdenssaimniecības pakalpojumu pašizmaksa pēc projekta realizācijas un novērtēta ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifu pamatotība.
4. Aktualizēta finanšu analīze, ņemot vērā SIA „Jelgavas ūdens” darbības faktiskos rādītājus, kā arī makroekonomiskos rādītājus.
5. Modelēta Kohēzijas fonda atbalsta likme pie pašreizējiem SIA „Jelgavas ūdens” finanšu rādītājiem un salīdzināta modelētā likme ar faktisko.

Darba uzdevumu rezultāti apkopoti gala atskaitē, kuru veido 5 nodaļas, secinājumi, izmantoto materiālu saraksts un pielikumi.

Gala atskaite sagatavota 2 izdrukātos eksemplāros un elektroniski.

1. METODIKA

1. Tehniski ekonomiskā pamatojuma (TEP) (1999. g.), ISPA finansējuma pieteikuma (2000. g.), Finanšu memoranda (2000. g.) un Finanšu memoranda grozījumu (2006. g.) analīze, minētajos dokumentos izmantoto datu un ieņēmumu noskaidrošana:

- TEP-ā izmantotie makroekonomiskie rādītāji, to salīdzinājums ar faktiskajiem (nepieciešamie dati – inflācija, darba algas pieaugums, eiro kurss, iedzīvotāju skaits u.c.)
- Specifiskie ūdenssaimniecības rādītāji – ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu apjoms, ūdens zudumi, ūdenssaimniecības uzturēšanas izdevumi, ieņēmumi u.c.

2. Faktisko datu ieguve (no dokumentiem un/vai publikācijām internetā):

- Datu ieguves avoti – SIA „Jelgavas ūdens”, Finanšu ministrija, Vides ministrija, Centrālā statistikas pārvalde (www.csb.lv), intervijas ar SIA „Jelgavas ūdens” darbiniekiem
- Finanšu ministrijas informācija – Finanšu memorandi un memorandu grozījumi, makroekonomiskās prognozes
- Vides ministrijas informācija (Projektu sagatavošanas departamenta un Projektu ieviešanas departamenta informācija) – Projekta noslēguma ziņojums, naudas plūsmas pārskats un ISPA pieteikums, gala atskaišu finanšu apjoma atšķirību skaidrojums u.c.
- SIA „Jelgavas ūdens” dati – ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifu aprēķini, nolietojuma (amortizācijas) aprēķini, kredīti un kredītu atmaksa, ieņēmumu un izdevumu naudas plūsmas projekta īstenošanas laikā, iegūtā un patērētā ūdens daudzums, ūdens zudumi, notekūdeņu daudzums, elektroenerģijas patēriņš, finanšu pārskati un gada pārskati u.c.
- Centrālās statistikas pārvaldes dati (www.csb.lv)
- Intervijas ar SIA „Jelgavas ūdens” darbiniekiem (Inese Kalniņa, Gunta Trumkalne, Irēna Koviļčika), intervijās noskaidrojamie jautājumi - projektā iekļauto aktivitāšu izmaiņu pamatojums, izmaksu un ieņēmumu dinamikas raksturojums, ūdenssaimniecības pakalpojumu apjoma (piegādātā ūdens un novadīto notekūdeņu) tendenču raksturojums, potenciālo jauno patērētāju vēlme izmantot centralizētos ūdenssaimniecības pakalpojumus, nolietojuma aprēķins u.c.

3. Pašizmaksas, tarifu, ieņēmumu un izdevumu analīze

- SIA „Jelgavas ūdens” plānoto un faktisko izdevumu un ieņēmumu novērtēšana, pašizmaksas salīdzināšana ar ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifiem.
- SIA „Jelgavas ūdens” plānoto un faktisko ieņēmumu un izdevumu salīdzināšana projekta īstenošanas laikā un projekta novērtējuma periodā.

4. Kohēzijas fonda atbalsta likmes modelēšana un salīdzināšana ar faktisko atbalsta likmi pie pašreizējiem SIA „Jelgavas ūdens” finanšu rādītājiem, ņemot vērā:

- aktualizētos makroekonomiskos pieņēmumus,
- faktisko investīciju apjomu,
- faktisko ieņēmumu un izdevumu plūsmu,
- faktisko ūdenssaimniecības pakalpojumu pašizmaksu un tarifus,
- faktiskos ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu apjomus.

Kohēzijas fonda atbalsta likme modelēta 2 variantos:

- izmantojot metodiku 2004.-2006. gada plānošanas periodam,
- izmantojot metodiku 2007.-2013. gada plānošanas periodam

Bez tam katrā variantā izmantotas 2 metodes nolietojuma aprēķināšanai:

- finanšu analīzes tabulās nolietojums iekļauts atbilstoši makroekonomiskajiem pieņēmumiem
- finanšu analīzes tabulās nolietojums iekļauts atbilstoši SIA „Jelgavas Ūdens” faktiskajiem datiem

2. FAKTORI, KURU REZULTĀTĀ PROJEKTA ĪSTENOŠANAS GAITĀ RADUŠĀS ATŠĶIRĪBAS

Faktori, kuru rezultātā projekta „Ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” īstenošanas gaitā radušās atšķirības, identificēti, analizējot 1999. gadā izstrādāto tehniski ekonomisko pamatojumu, 2000. gada pieteikumu ISPA finansējuma saņemšanai un faktiskos datus par projekta izmaksām un uzņēmuma darbību periodā no 2004. - 2008. gadam.

Projekta pieteikums ISPA finanšu līdzekļu saņemšanai tika sagatavots 2000. gadā. Pieteikumā tika izmantota 1999. gadā izstrādātā tehniski ekonomiskā pamatojuma informācija. Projekta realizācija uzsākta 2004. gadā un pabeigta 2007. gadā.

Projekta tehniski ekonomiskais pamatojums tika sagatavots no 1998.-1999. gadā, projekts ISPA fonda finansējuma saņemšanai tika apstiprināts 2000. gadā. Atbilstoši TEP-am, projekta realizāciju bija paredzēts uzsākt ieviest jau 2000. gadā, bet finanšu memorandā tika paredzēts projektu īstenot no 2001. gada līdz 2004. gadam. Tomēr faktiskā projekta īstenošana sākās tikai 2004. gadā.

TEP-ā investīciju projekta īstenošanas uzsākšana bija plānota 2000. gadā, bet faktiski līgumi tika noslēgti 2003. gada beigās un būvdarbi sākās tikai 2004. Gadā.

Novirzes projekta īstenošanā bija galvenais cēlonis vairākām būtiskām atšķirībām faktiskajos rādītājos, salīdzinot tos ar prognozētajiem. Bez tam atšķirības radušās arī dažu pieņēmumu un prognozēšanā pielietotās metodikas dēļ.

Konsultants identificējis 3 faktoru grupas, kuru rezultātā projekta „Ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” īstenošanas gaitā radušās atšķirības:

- makroekonomiskie faktori,
- specifiskie faktori, kas ietekmē SIA „Jelgavas ūdens” darbību,
- specifiskie faktori, kas ietekmē projekta rezultātus.

2.1. MAKROEKONOMISKIE FAKTORI

Makroekonomiskie pieņēmumi būtiski ietekmē projekta rezultātu prognozes.

Analizējot projekta „Ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” īstenošanas gaitā radušās atšķirības, Konsultants ir apskatījis 3 makroekonomisko rādītāju ietekmi:

- inflācija,
- darba samaksas pieaugums,
- valūtas kursa izmaiņas.

2.1.1. INFLĀCIJA UN DARBA SAMAKSAS PIEAUGUMS

Inflācija ir ietekmējusi gan investīciju projekta īstenošanas (būvdarbu) izmaksas, gan arī ūdenssaimniecības pakalpojumu pašizmaksu.

Investīciju projekta izmaksas bija aprēķinātas 1999. gada cenās. No 2000. gada līdz 2005. gadam inflācija bija prognozēta 3,3 % gadā un vēlākajos gados – tikai 3 % gadā, taču analizējamajā perioda beigās (2007. gada decembris) patēriņa cenu indekss (inflācija) pret iepriekšējā gada decembri, rēķināts faktiskajās cenās, bija sasniedzis 14,1 %.

Zemāk ievietotajā tabulā parādīta faktiskā patēriņu cenu indeksa (inflācijas) dinamika.

1. tabula. Patēriņa cenu indeksa (inflācijas) dinamika.

Gadi	2003.g.	2004.g.	2005.g.	2006.g.	2007.g.
Patēriņa cenu indekss, gada beigās pret iepriekšējā gada beigām	3,6 %	7,3 %	7,0 %	6,8 %	14,1 %

Informācijas avots: CSP dati

Aizkavētās projekta īstenošanas dēļ (investīciju projekta īstenošanas uzsākšana bija plānota 2000. gadā, bet faktiski tas notika tikai 2004. gadā) ievērojami sadārdzinājušās būvprojekta realizācijas izmaksas, ko izsaukusi inflācija.

Bez tam projekta īstenošanas izmaksas palielināja būvpakalpojumu cenu sadārdzinājums, kas bija lielāks nekā tikai inflācijas izraisītais sadārdzinājums. Būvdarbu līgums tika noslēgts tikai 2003. gada 22. oktobrī.

Saskaņā ar Vides ministrijas ziņojumu „Par izmaksu pieaugumu Eiropas Savienības Kohēzijas fonda un Eiropas Reģionālās attīstības fonda projektu ietvaros, tā cēloņiem un sekām” (VIDM, 07.12.2007) būvniecības izmaksas Latvijā palielinājušās par 20,9 % gadā (2006. gada dati). Būvniecības izmaksu straujo pieaugumu veicināja strādnieku darba algas samaksas palielinājums (vairāk kā par 47,9 % gadā), mašīnu un mehānismu uzturēšanas izmaksu sadārdzinājums (vairāk kā par 36,6 % gadā) un būvmateriālu cenu kāpums (vairāk kā par 15,6 % gadā). Pēdējos gados ievērojami palielinājušās pazemes maģistrālo cauruļvadu izbūves izmaksas (vairāk kā par 20 % gadā).

2. tabula. Prognozētais un faktiskais darba samaksas pieaugums.

Gadi	2003.g.	2004.g.	2005.g.	2006.g.	2007.g.
Plānotais darba samaksas pieaugums	4,5 %	4,1 %	4,0 %	3,7 %	3,7 %
Faktiskais darba samaksas pieaugums	Apmēram 10 % gadā			21 %	18 %

Informācijas avots: CSP dati, Konsultanta aprēķini

2007. gadā veiktajā pētījumā „Eiropas Savienības fondu līdzfinansēto infrastruktūras projektu ieviešanas izmaksu pieauguma riski un to ietekme uz projektu īstenošanu” (www.fm.gov.lv) ir norādīts, ka trīs gadu laikā (2004.-2006. g.) izmaksas lielo ūdenssaimniecības objektu būvniecībā ir palielinājušās 44%, salīdzinot ar sākotnēji plānotajām.

Augstāk minētie skaitļi liecina, ka SIA „Jelgavas ūdens” īstenotā projekta investīciju izmaksas un ūdenssaimniecības infrastruktūras objektu ekspluatācijas izmaksas ir ietekmējusi gan vispārējā inflācija, gan vēl papildus ietekmi ir atstājusi būvdarbu izmaksu sadārdzināšanās un darba samaksas pieaugums.

Konsultants ir novērtējis, ka būvniecības izmaksu pieauguma tempi kopš 2004. gada, kad reāli sākās būvdarbi analizējamā projekta ietvaros, sastādīja 20-25 % gadā.

Jelgavas ūdenssaimniecības būvuzņēmējs, kas bija kontraktēts ūdens apgādes un kanalizācijas tīklu izbūvei, konkursā par darbu izpildi piedalījās 2003. gada 1. pusē, taču 2005. gadā iesniedza prasību projekta ieviešanai un starpniek institūcijai par kopējo līguma summas palielinājumu. Vienošanās par līguma summas palielinājumu tika noslēgta 2006. gadā. 2006. gada decembrī tika grozīts arī finanšu memorands, palielinot gan projekta izmaksas, gan projekta beigu termiņu.

Jāpiebilst, ka 1999. gadā veiktajā finanšu analīzē inflācijas ietekme vispār netika ņemta vērā, bet tika prognozēts tikai ekonomisko rādītāju faktiskais pieaugums. Diskontēšana veikta, izmantojot reālo diskonta likmi.

Makroekonomisko faktori ietekmē notikušas šādas būtiskas izmaiņas analizējamā investīciju projekta īstenošanas izmaksās:

- **Investīciju projekta attiecināmās izmaksas palielinājušās par 15,1 % - no 14,993 milj. eiro (2000. gada finanšu memorands) līdz 17,254 milj. eiro¹ (2007. gada fakts).**
- **Attiecināmo izmaksu palielinājums izveidojies augstāk minēto makroekonomisko faktoru ietekmē – sadārdzinājušās ūdensapgādes un kanalizācijas tīklu izbūves izmaksas.**
- **Neattiecināmo izmaksu palielinājumu veido PVN palielinājums, jo pēc 2004. gada 1. maija PVN bija jāmaksā par visu investīciju apjomu, ne tikai no Latvijas līdzfinansējuma daļas.**

¹ Šeit (un turpmāk) tiek izmantoti 21.07.2008 VIDM sagatavotās projekta naudas plūsmas dati, kas atspoguļo izmaksu sadalījumu pa gadiem un līgumiem.

Konsultants uzskata, ka atšķirība no Projekta noslēguma ziņojumā norādītā faktisko izmaksu apjoma 17,170 milj. eiro, kas iegūts, koriģējot naudas plūsmā norādīto summu ar automašīnu atlikušajām vērtībām, nav būtiska un nerada būtisku ietekmi uz KF likmes pārrēķinu.

2.1.2. VALŪTAS KURSA IETEKME UZ INVESTĪCIJU PROJEKTA IZMAKSĀM

1999. gadā veiktajā finanšu analizē izmantotais valūtas kurss ir 1 EUR = 0,60 Ls. Izmantojot šādu valūtas kursu, var aprēķināt, ka sākotnēji tika plānots, ka projekta attiecināmās izmaksas būs 9 087 tūkst. latu. Savukārt faktiskās projekta attiecināmās izmaksas bija 12 126,1 tūkst. latu (aprēķinos ir pielietots Latvijas Bankas noteiktais fiksētais valūtas kurss 1 EUR = 0,702804 Ls (spēkā kopš 01.01.2005)).

Tātad latos aprēķinātais attiecināmo izmaksu sadārdzinājums ir par 33,4 % lielāks, salīdzinot ar sākotnējiem aprēķiniem, kamēr tas pats sadārdzinājums, aprēķināts eiro vienībās, ir tikai 13,9 %.

3. tabula. ISPA pieteikumā plānotās un faktiskās investīcijas

Rādītāji	Tūkst. EUR	Tūkst. LVL
Aprēķinātās investīcijas 1999. gada cenās (1999. gada finanšu analīzes dati) (1 EUR = 0,60 LVL)		
Attiecināmās izmaksas	15 145 tūkst. EUR,	9 087 tūkst. latu
PVN	709 tūkst. EUR	425 tūkst. latu
KOPĀ	15 854 tūkst. EUR	9 512 tūkst. latu
Faktiskās investīcijas (atbilstoši Projekta Noslēguma ziņojumam) (1 EUR = 0,702804 LVL)		
Attiecināmās izmaksas	17 253,8 tūkst. EUR,	12 126,1 tūkst. latu
PVN	1 297,4 tūkst. EUR	911,8 tūkst. latu
KOPĀ	18 551,2 tūkst. EUR	13 037,9 tūkst. latu
Faktiskie dati pret sākotnēji plānotajiem		
Attiecināmās izmaksas	13,9%	33,4%
Kopējās izmaksas	17,0%	37,1%

1999. gadā veiktajā finanšu analizē investīciju projekta ietekme uz SIA „Jelgavas ūdens” pakalpojumu pašizmaksu (t.i., pašizmaksas sadārdzinājumu jauno ūdenssaimniecības infrastruktūras objektu amortizācijas un apsaimniekošanas rezultātā) aprēķināta pie investīciju izmaksām, kas aprēķinātas pie valūtas kursa 1 EUR = 0,60 LVL, t.i., pie investīciju apjoma 9 087 tūkst. latu, bet faktiskais izmaksu sadārdzinājums investīciju projekta realizācijas ietekmē ir lielāks nekā aprēķinātais.

Valūtas kursa izmaiņu ietekmē radušās šādas būtiskas izmaiņas analizējamā investīciju projekta izmaksās:

- Palielinājušās investīciju projekta īstenošanas izmaksas par 33,4 %.
- Palielinājusies ūdenssaimniecības pakalpojumu pašizmaksa (attiecīgi arī tarifs), ko ietekmē amortizācijas atskaitījumu palielinājums.

2.2. SPECIFISKIE FAKTORI

Specifiskie faktori, kuru ietekme ir būtiska uz projekta īstenošanas rezultātiem, ir iedalāmi divās grupās:

- faktori, kas ietekmē SIA „Jelgavas ūdens” darbību kopumā,
- faktori, kas ietekmē konkrētā projekta rezultātus.

Vērtējot SIA „Jelgavas ūdens” darbību un projekta „Ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” rezultātus, ne vienmēr ir iespējams nodalīt konkrētā faktora ietekmi tieši uz projekta rezultātiem. Specifisko faktoru ietekme galvenokārt skar uzņēmuma darbības rezultātus kopumā. Tikai ar ekspertu vērtējumu vai ar aprēķinu metodēm ir iespējams nodalīt no konkrētā faktora kopējās ietekmes to ietekmes daļu, kas attiecināma uz projekta rezultātiem. Konsultants ir veicis šo analīzi un izdalījis trīs galvenos specifiskos faktorus, kuri ir ietekmējuši projekta rezultātus:

- projektā iekļauto aktivitāšu un noslēgto līgumu ietekme,
- ūdenssaimniecības pakalpojumu apjoma un lietotāju skaita ietekme,
- ūdenssaimniecības pakalpojumu lietotāju maksātspējas ietekme.

2.2.1. PROJEKTĀ IEKĻAUTO AKTIVITĀŠU UN NOSLĒGTO LĪGUMU IETEKME

Projektā bija iekļautas šādas komponentes:

- Ūdens apgādes un kanalizācijas tīklu rekonstrukcija un izbūve, notekūdeņu attīrīšanas iekārtu izbūve, notekūdeņu pārsūkņēšanas staciju izbūve u.c.
- Noplūžu samazināšanas programma un modelēšana
- Laboratorijas iekārtu un apkalpošanas tehnikas iegāde un uzstādīšana

Aktivitāšu īstenošanai ISPA projekta pieteikumā tika paredzēts rīkot 7 iepirkuma konkursus. Tos paredzēja izsludināt laikā no 2000. gada 1. septembra līdz 2003. gada 1. jūnijam.

Faktiski tika rīkoti 8 konkursi. Pirmo konkursu izsludināja tikai 2002. gada 26. aprīlī, līgumu „2000/LV/16/P/PE/002-2 Noplūžu samazināšanas programma un modelēšana Jelgavā” parakstīja 2003. gada 31. jūlijā, tomēr 2004. gada sākumā, pusēm savstarpēji vienojoties, līgums tika lauzts. Tā vietā 2005. gadā tika rīkoti divi atsevišķi iepirkuma konkursi. Tādējādi tika pagarināta gan projekta ieviešanas laiks, gan izmaksas. Līgums „2000/LV/16/P/PE/002-2.1 Noplūžu noteikšanas iekārtu piegāde un uzstādīšana Jelgavā, Latvijā” tika noslēgts 2005. gada 17. Jūnijā, bet līgums „2000/LV/16/P/PE/002-2.1 Tīklu noplūdes samazināšanas programma” tika noslēgts tikai 2006. gada 17. martā (iepirkuma procedūra tika sludināta 2 reizes). Abu atsevišķo līgumu summa bija EUR 462 839 (bez PVN), kas par EUR 95 039 pārsniedza lauztā līguma summu. Jāatzīmē, ka ISPA projekta pieteikumā tīklu modelēšanai tika ieplānoti 50000 EUR.

Sākotnēji projekta ietvaros tika noslēgts viens būvdarbu līgums, kura līguma summa pēc 2006. gada sākuma vienošanās bija 15 168 192,50 EUR. Darbu izpildītājs bija uzņēmums YIT Environment Ltd. Vienlaikus 2006. gada sākumā līguma izpildes termiņš tika pagarināts līdz 2006. gada 30. Jūnijam. Tā kā uzņēmums nepabeidza darbus plānotajā termiņā, par nokavēto

laiku tika aprēķinātas soda naudas saskaņā ar līguma nosacījumiem. Tādējādi iekasētā soda nauda radīja līdzekļu ietaupījumu.

Lai sekmētu ES direktīvu ieviešanu, uzņēmums vienojoties ar VIDM un FM, saņēma akceptu realizēt jaunu tīklu izbūvi. Papildus tika noslēgts vēl viens būvdarbu un uzraudzības līgums, tādējādi iepriekš neplānoti ļaujot izbūvēt 1,249 km ūdensvadu un 1,241 km kanalizācijas tīklus. Papildus līgums ir nodrošinājis iespēju izbūvēt 53 pieslēgumus ūdensapgādei un 57 kanalizācijas pieslēgumus. Saskaņā ar SIA „Jelgavas ūdens” datiem, līdz šim (01.08.2008) izbūvēti 13 pieslēgumi. SIA „Jelgavas ūdens” norādīja, ka minētajā posmā vidēji uz vienu pieslēgumu var rēķināt 2,8 iedzīvotājus. Tādējādi papildus līguma iekļaušana ir radījusi iespēju nodrošināt centralizētās ūdensapgādes pakalpojumus 148 iedzīvotājiem un kanalizācijas pakalpojumus 160 iedzīvotājiem, bet faktiski gada laikā pakalpojumu lietotāju skaits ir pieaudzis tikai par 36 iedzīvotājiem. Šāds faktiskais papildus pieslēgumu skaits veido tikai 1,5% no projekta rezultātā papildus ūdensapgādes pakalpojumu lietotājiem un 1,2% no papildus kanalizācijas pakalpojumu lietotājiem (uz 2008. gada beigām). Kopumā papildus līguma realizācija nav radījusi būtisku ietekmi uz projekta mērķu sasniegšanu, jo, izbūvējot visus potenciālos pieslēgumus, jaunie lietotāji veidotu tikai 0,22% (ūdensapgādē) un 0,24% (kanalizācijā) no visiem pilsētas iedzīvotājiem. Faktiskie dati liecina, ka papildus aktivitātes iekļaušanas rezultāts šobrīd ir ūdenssaimniecības pakalpojumu lietotāju īpatsvara pieaugums par 0,05%.

Projekta laikā izbūvētie tīkli nodrošina iespēju 89,7% no pilsētas iedzīvotājiem lietot centralizētos ūdensapgādes pakalpojumus un 86,1 % izmantot kanalizācijas pakalpojumus.

Dati uz 2008. gada 1. maiju liecina, ka ūdens apgādes pakalpojumus izmanto 84,6%, bet kanalizācijas pakalpojumus 81%. Iedzīvotāji vēl turpina pieslēgumu izbūvi, tomēr lielākā daļa to jau ir veikuši. Daļa mājsaimniecību ir atteikusies no pieslēgumu izbūves, jo ir izbūvēti savi urbumi un attīrīšanas ietaises, daļai iedzīvotāju pieslēgumu izbūve ir pārāk dārga.

SIA „Jelgavas ūdens”, lai veicinātu pieslēgumu skaita palielināšanu, atvieglo iedzīvotājiem pieslēgumu izbūvi, par uzņēmuma līdzekļiem izstrādājot tehniskos projektus. Šāds ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzēja atbalsts samazina mājsaimniecību izmaksas pieslēgumu izbūvei.

Projekta realizācijas aizkavēšanās nodrošināja arī papildus finanšu resursus, jo ISPA avanss tika saņemts 2001. gadā, bet rēķinu apmaksa tika sākta tikai 2004. gadā. Kopumā procentu veidā tika uzkrāti 103 tūkst. EUR.

4. tabulā redzamas šī projekta Finanšu memorandā iekļautās aktivitātes un to finansējums.

4.tabula. Finanšu memorandā ietvertās projekta aktivitātes un plānotās izmaksas, EUR

Kopējās izmaksas	Neattiecināmās izmaksas	Kopējās attiecināmās izmaksas	ISPA/KF dotācija	Dotācijas apjoms (% no attiecināmajās izmaksām)
Noslēgtajā memorandā 22.12.2000				
15 556 000	563 000*	14 993 000	11 244 750	75%
Ar 12.12.2006 grozījumiem				
19 567 491	1 786 523**	17 780 968	13 335 726	75%
Fakts				
18 551 227	1 297 395**	17 253 833	12 877 169	75%

*t.sk., tehniskā palīdzība pirms projekta iesniegšanas un apmācība;

** PVN

Apkopojot iepriekš minēto, jāsecina, ka garais projekta īstenošanas laiks un laika grafika nobīde, vienlaikus ir radījusi gan projekta sadārdzināšanos, gan ļāvusi īstenot papildus projekta aktivitātes.

ISPA/KF projekta plānoto līgumu izmaiņu rezultātā radās nobīde no laika grafika, t.i., sadārdzinājās darbu izmaksas. Tas nozīmē, ka palielinājās arī SIA „Jelgavas ūdens” līdzfinansējuma apjoms.

Savukārt, pēc galvenā būvdarbu līguma neizpildes noteiktajā termiņā, SIA „Jelgavas ūdens” būvuzņēmējam piemēroja soda naudu. Radās līdzekļu ekonomija salīdzinot ar plānoto, tāpēc, vienojoties ar VIDM un FM, tika panākts akcepts esošā projekta ietvaros noslēgt jaunu būvdarbu līgumu par tīklu izbūvi.

2.2.2. ŪDENSSAIMNIECĪBAS PAKALPOJUMU APJOMA UN LIETOTĀJU SKAITA IETEKME

Būtisks faktors, kas ietekmē projekta vērtējumu, ir ūdenssaimniecības (ūdensapgādes un kanalizācijas) pakalpojumu apjoms.

SIA „Jelgavas ūdens” sniegto pakalpojumu apjoms ir droši zināms pēc uzņēmuma uzskaites datiem, bet nepieciešams ekspertu vērtējums un aprēķini, lai nodalītu to pakalpojumu apjoma daļu, kas ir radusies projekta īstenošanas rezultātā. Pieejamās informācijas ietvaros Konsultants to ir izdarījis un Konsultanta veiktajā finanšu analīzē ir izmantoti uz projektu attiecinātie dati, kuri iegūti, izmantojot SIA „Jelgavas ūdens” faktiskos datus. Tie ir atšķirīgi no prognozēm, kādas izmantotas 2000. gadā veiktajā finanšu analīzē.

Ūdenssaimniecības pakalpojumu apjomu prognozes veido divi galvenie faktori:

- pakalpojumu lietotāju skaits, ko ietekmē iedzīvotāju skaita dinamikā Jelgavā, kā arī juridisko personu pieprasījums pēc ūdenssaimniecības pakalpojumiem,
- dzeramā ūdens patēriņš un novadīto notekūdeņu daudzums diennaktī, rēķināts uz vienu cilvēka ekvivalentu.

Ūdenssaimniecības pakalpojumu lietotāju skaita prognozes veido Jelgavas iedzīvotāju skaita prognozes un pakalpojumu lietotāju īpatsvara prognozes.

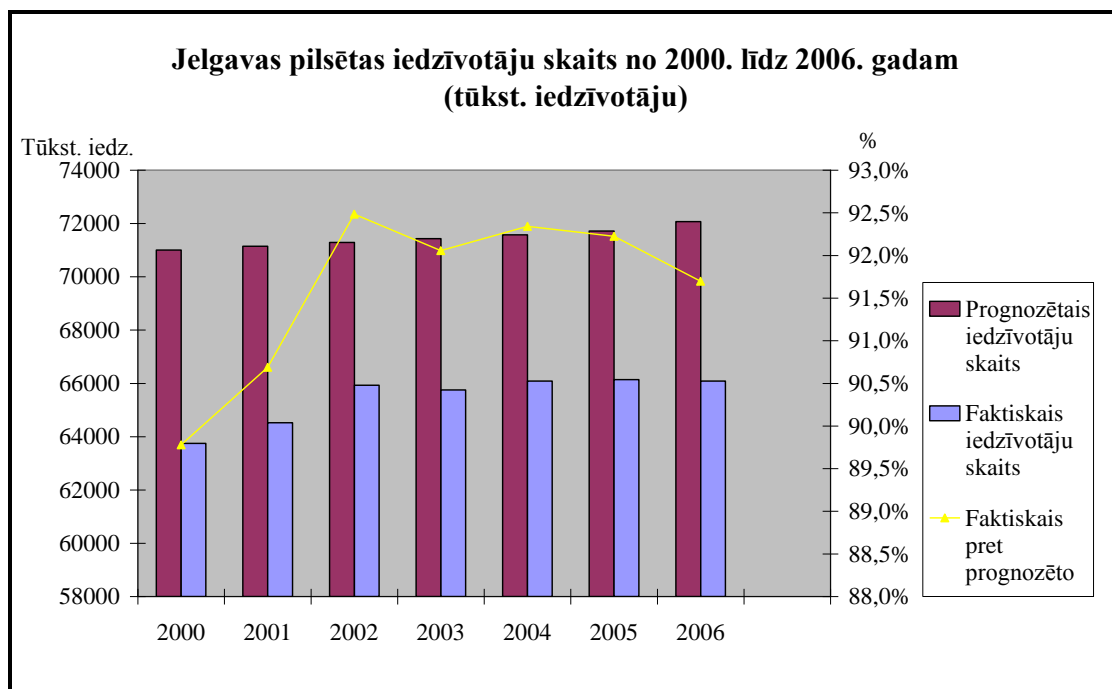
Iedzīvotāju skaita prognozes

2000. gadā izstrādātajā projekta pieteikumā tika izmantoti tehniski ekonomiskā pamatojuma (TEP) laikā izmantotie pieņēmumi attiecībā uz iedzīvotāju skaitu Jelgavā. TEP-ā konsultanti izmantoja Jelgavas pilsētas domes pētījumu, kurā prognozēts, ka iedzīvotāju skaits būs aptuveni 71 tūkst. Tika izstrādāti 3 attīstības scenāriji, bet par pamatu ņemtas vidēja attīstības tempa prognozes, kas paredzēja, ka no 2000. gada līdz 2005. gadam iedzīvotāju skaits pieaugs par 0,2 % gadā, no 2005. gada līdz 2015. gadam – par 0,5% gadā, un pēc 2015. gada – par 1% gadā. Tādējādi tika prognozēts, ka 2025. gadā Jelgavā dzīvos 83,2 tūkst. iedzīvotāju. Šāda prognoze ir maz ticama.

Projekta „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” kontekstā, svarīgi ir novērtēt, kā sakrīt prognozētie dati ar faktiskajiem tieši tajos gados, kad projekta ietvaros pabeigta ūdenssaimniecības infrastruktūras objektu izbūve un nodrošinātas iespējas veidot jaunus pieslēgumus ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmām.

Salīdzinot faktiskos datus ar finanšu analīzē izmantotajiem, redzams, ka jau 2000. gadā (t.i., projekta bāzes gadā) faktiskais iedzīvotāju skaits bija par 10,2 % zemāks nekā prognozēts un pēc tam atšķirības bija vēl lielākas. Iedzīvotāju skaits Jelgavas pilsētā ir pieaudzis, taču joprojām tas ir saglabājies zemāks nekā prognozēts. 2006. gadā Jelgavā dzīvoja 66,1 tūkstoši iedzīvotāju, kas bija par 8,3 % mazāk nekā bija prognozēts tehniski ekonomiskajā pamatojumā. 2006. gadā, salīdzinot ar 2000. gadu, Jelgavas pilsētas iedzīvotāju skaits ir pieaudzis par 3,7%. Iedzīvotāju negatīvo dabīgo pieaugumu ir kompensējusi iedzīvotāju migrācija. Jelgavas ērtā atrašanās vieta (tuvu Rīgai) un lētāks mājokļu tirgus nekā Rīgā veicināja iedzīvotāju pieplūdumu.

1. attēls. Iedzīvotāju skaita dinamika Jelgavā

Informācijas avots: CSP dati, 1999. gada finanšu analīze, Konsultanta aprēķini

Ūdenssaimniecības pakalpojumu lietotāju skaita un patēriņa prognozes

Faktiskā iedzīvotāju skaita salīdzinājums ar prognozēto liecina, ka nav ticama arī prognozētā ūdenssaimniecības pakalpojumu lietotāju skaita palielināšanās. Jau kopš 2000. gada, tāpat kā Jelgavas pilsētas kopējā iedzīvotāju skaita prognozes, arī ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu lietotāju skaita prognozes nav atbilstošas faktiskajai situācijai.

5. tabula. Dzeramā ūdens lietotāju skaita un to patēriņa prognozes un faktiskie dati

Rādītāji	2000	2005	2008	2010	2020
	TEP prognoze		Fakts	TEP prognoze	
Iedzīvotāju skaits pilsētā (tūkst. iedz.)	71,0	71,7	66,1	73,5	79,2
Ūdensapgādes pakalpojumu lietotāji Jelgavas pilsētā, %	75%	80%	84,6%	85%	92%
Apkalpoto iedzīvotāju skaits (tūkst. iedz.)	53,2	57,4	55,9	62,5	72,9

Rādītāji	2000	2005	2008	2010	2020
	TEP prognoze		Fakts	TEP prognoze	
Ūdensapgādes pakalpojumu lietotāji pilsētai tuvajos pagastos (8000 iedz.)	15%	50%	0%	60%	80%
t.sk. apkalpoto iedzīvotāju skaits (tūkst. iedz.)	1,2	4,1	0	5,1	7,3
Kopējais māsaimniecību patēriņš (ieskaitot pagastus un laistīšanai lietoto ūdeni), milj. m ³	3,348	3,713	1,678*	3,947	4,451
Vidējais patēriņš, litri uz 1 cilv. dienā	171	167,7	83,4	168,4	154,2
Vidējais patēriņš Jelgavas pilsētā, litri uz 1 cilvēku dienā	162	160	83,4	155	150
Iestāžu ūdens patēriņš gadā, milj. m ³	0,498	0,465	0,856	0,476	0,513
Uzņēmumu ūdens patēriņš gadā, milj. m ³	0,700	0,654		0,671	0,723
Zudumi, milj. m ³	1,500	1,389	Nav datu	1,216	1,017

*2007. gada dati (tikai Jelgavas pilsētas iedzīvotāji)

Avots: Tehniski ekonomiskais pamatojums, SIA „Jelgavas ūdens”

Kā redzams tabulā, ūdensapgādes pakalpojumus 2008. gada maijā saņēma nepilni 56 tūkst. pilsētas iedzīvotāju. Lai arī apkalpoto iedzīvotāju skaits ir zemāks nekā tika prognozēts, tomēr pakalpojuma lietotāju īpatsvars ir sasniedzis prognozēto.

Savukārt patēriņa analīze liecina, ka iedzīvotāju paradumi dzeramā ūdens lietošanā ir būtiski mainījušies. 1999. gadā izstrādātajā TEP-ā ir minēts, ka vidējais patēriņš uz 1 cilvēku no 1992. gada līdz 1998. gadam samazinājies par trešdaļu, proti, no 258 l/c/d 1992. gadā līdz 172 l/c/d 1998. gadā. Tehniski ekonomiskajā pamatojumā tiek pieņemts, ka patēriņš turpinās samazināties līdz 150 l/c/d. Lai gan 150 l/c/d ir vidēji liels patēriņa apjoms Eiropas pilsētā, tomēr Latvijā iedzīvotāji ir bijuši taupīgāki. Ūdens patēriņš uz 1 cilvēku gadu no gada samazinās un 2007. gadā bija tikai 83,4 litri uz cilvēku dienā. Šāds patēriņa apjoms ir ticams, tas ir lielāks nekā lielākajā daļā Latvijas mazpilsētu, bet zemāks nekā Rīgā. Tā kā pakalpojuma tarifs ir samērā augsts, tad iedzīvotāji izvēlas taupīt ūdeni.

Kanalizācijas pakalpojumu lietotāju skaits ir pakāpeniski palielinājies visus pēdējos gadus jau sākot no 2000. gada. To sekmēja SIA „Jelgavas ūdens” atbalsts tehnisko projektu sagatavošanā. 2006. gadā kanalizācijas pakalpojumu lietotāju skaits bija 53,5 tūkst. iedzīvotāju, kas ir 81% no visiem Jelgavas pilsētas iedzīvotājiem. Tehniski ekonomiskajā pamatojumā tiek minēts, ka Konsultantiem nav bijuši skaidri dati par novadīto notekūdeņu daudzumu. Savukārt, finanšu analīzes modelī turpmākajiem gadiem tiek pieņemts, ka kanalizācijas patēriņš ir vienāds ar dzeramā ūdens patēriņu, t.i., 2005. gadā tika prognozēts, ka iedzīvotāji novadīs 150 l/c/d. Faktiskie dati par 2007. gadu liecina, ka vidēji dienā tika

novadīti 78,3 litri ūdens. Notekūdeņu daudzums ir mazāks nekā dzeramā ūdens patēriņš, jo daļa iedzīvotāju ūdeni izmanto arī dārzu laistīšanai.

Projekta laikā izbūvētie tīkli nodrošina iespēju 89,7% pilsētas iedzīvotāju lietot centralizētos ūdensapgādes pakalpojumus un 86,1% izmantot kanalizācijas pakalpojumus. Dati uz 01.05.2008 liecina, ka ūdens apgādes pakalpojumus izmanto 84,6%, bet kanalizācijas pakalpojumus 81% no pilsētas iedzīvotāju skaita. Iedzīvotāji vēl turpina pieslēgumu izbūvi, tomēr lielākā daļa to jau ir veikuši. Pārējie to atliek, jo ir izbūvēti savi urbumi un attīrīšanas ietaises, vai arī pieslēgumu izbūve tiem ir pārāk dārga.

SIA „Jelgavas ūdens” atvieglo pieslēgumu izbūvi par uzņēmuma līdzekļiem izstrādājot tehniskos projektus.

Bez tam ūdens patēriņa analīze liecina, ka tehniski ekonomiskais pamatojums paredzēja ne vien lielu iedzīvotāju patēriņa līmeni, bet arī daudz lielāku uzņēmumu un iestāžu patēriņu nekā faktiskais dzeramā ūdens patēriņš. Saskaņā ar SIA „Jelgavas ūdens” datiem uzņēmumi un iestādes 2007. gadā patērēja aptuveni 75% no TEP prognozētā dzeramā ūdens apjoma. Maksimālais juridisko personu dzeramā ūdens patēriņš bija 2006. gadā, kad tas sasniedza 870 tūkst. m³.

Uzņēmumu un iestāžu novadīto notekūdeņu apjoms arī ir zemāks nekā TEP tika prognozēts. TEP tika prognozēts vienāds dzeramā ūdens un notekūdeņu apjoms, taču praksē redzams, ka notekūdeņu apjoms ir lielāks – 2006. gadā tas bija 1,119 milj. m³. Tomēr 2007. gadā darbību pārtrauca SIA „Jelgavas Cukurfabrika” un 2007. gadā iestāžu un uzņēmumu patēriņš samazinājās līdz 989 tūkst. m³ gadā (ap 86% no TEP plānotā). Arī juridisko personu patēriņa samazinājums ir novedis pie straujākas tarifu paaugstināšanas nekā iepriekš tika plānots.

Novirzei no lietotāju skaita prognozēm ir trīs galvenie cēloņi:

- iedzīvotāju skaita neatbilstība prognozēm,
- projekta īstenošanas aizkavēšanās, kā rezultātā daļa iedzīvotāju
 - (1) ūdensapgādes vajadzībām ierīkoja privātos urbumus, jo nebija iespējams vairākus gadus iztikt bez ūdens piegādes,
 - (2) izbūvēja individuālos septiņus notekūdeņu uzkrāšanai un izmanto asenizācijas pakalpojumus septiņu satura izvešanai,
- finanšu resursu nepietiekamība (projekta ietvaros izbūvēti maģistrālie cauruļvadi, bet pievadi pieslēgumu vajadzībām ir jāizbūvē ēku īpašniekiem par saviem līdzekļiem).

Neprecīzi prognozētais apkalpoto iedzīvotāju skaits un neprecīzās ūdens patēriņa un notekūdeņu daudzuma prognozes atstājušas būtisku ietekmi uz kopējiem ūdenssaimniecības pakalpojumu apjomiem un attiecīgi arī uz ieņēmumiem, kuri nevar piepildīties atbilstoši plānotajiem lielumiem, ja netiek paaugstināti tarifi. Pieaugot izmaksām inflācijas dēļ, bet samazinoties pakalpojumu apjomam, uzņēmumam bija jāpalielina ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojuma tarifi straujāk nekā plānots.

Konsultants uzskata, ka tuvākajos gados nav paredzams būtisks ūdenssaimniecības pakalpojumu apjoma palielinājums ne uz iedzīvotāju vidējā ūdens patēriņa daudzuma rēķina, ne uz jaunu pieslēgumu rēķina, tāpēc, veicot finanšu analīzes aktualizāciju, prognozēšanai izmantotais faktiskos datus.

Tomēr kopumā SIA „Jelgavas ūdens” ir veicis visus plānotos darbus, t.i., maģistrālie ūdensvada un kanalizācijas tīkli plānotajos Jelgavas rajonos ir izbūvēti un ir dota iespēja majsaimniecībām pieslēgties centralizētajiem ūdensvada un kanalizācijas tīkliem.

Iedzīvotāju skaita un ūdenssaimniecības pakalpojumu lietotāju skaita neatbilstība prognozēm ir būtisks faktors, kas ietekmē ūdenssaimniecības pakalpojumu apjomus un attiecīgi arī ieņēmumus. Novirzes no prognozētā pakalpojumu lietotāju skaita, tāpat kā zemāks patēriņa apjoms uz cilvēku veido mazāku pakalpojumu apjomu. Arī uzņēmumu un iestāžu patēriņa samazinājums pret prognozēto ietekmē tarifa lielumu. Uzņēmums to var kompensēt tikai ar straujāku tarifa celšanu nekā tika iepriekš prognozēts.

3. SIA „JELGAVAS ŪDENS”

IZDEVUMU UN IEŅĒMUMU ANALĪZE

SIA „Jelgavas ūdens” galvenie komercdarbības veidi ir ūdens ieguve un sadale, kā arī notekūdeņu pieņemšana un attīrīšana. Pakalpojumu sniegšanai Uzņēmums saņēmis Jelgavas reģionālā Sabiedrisko pakalpojumu regulatora licences ūdensapgādei Nr. U-0001 un kanalizācijai Nr. K-0001. Minētais regulators arī apstiprina ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu tarifus, ko uzņēmums aprēķina atbilstoši Ministru kabinetā apstiprināta metodika „Sabiedrisko pakalpojumu aprēķināšanas metodika pašvaldību regulējamās nozarēs” (MK not. Nr. 281).

Uzņēmums 2007. gadā patērētājiem ir pārdevis 2,5 milj. m³ ūdens, kā arī pieņēmis un attīrījis apmēram tādu pašu kanalizācijas notekūdeņu daudzumu, kāds ir pārdotā ūdens daudzums. 2006. gadā uzņēmums realizēja 2,6 milj.m³ ūdens un 2,7 milj.m³ kanalizācijas pakalpojumus.

Kopējais pārdotā ūdens daudzums 2007.gadā, salīdzinājumā ar 2006. gadu, samazinājies par 1,8 % jeb 47 tūkst.m³. Savukārt kanalizācijas notekūdeņu apjoms 2007. gadā samazinājās par 226,7 tūkst.m³ jeb 8,3%. Ūdenssaimniecības pakalpojumu apjoma samazinājums 2007.gadā izskaidrojams ar to, ka SIA „Jelgavas Cukurfabrika” pārtrauca savu darbību un vairs neizmantoja SIA „Jelgavas ūdens” ūdenssaimniecības pakalpojumus. Bez tam pakalpojumu apjoma samazinājumu ietekmēja tarifu pieaugums, kas bija 15,4 % no 2007. gada 1. janvāra.

2006. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, realizēto pakalpojumu apjoms ir palielinājies. Tas izskaidrojams ar jauniem patērētājiem, kuri radušies jaunu pieslēgumu rezultātā, kuri pakāpeniski sākuši veidoties analizējamā investīciju projekta īstenošanas rezultātā. Tomēr jāatzīmē, ka jaunie pieslēgumi veidojas gausi (pakāpeniski no 2006.gada) un ne tik daudz, cik bija prognozēts investīciju projekta pieteikumā.

2005. gadā realizētie ūdensapgādes pakalpojumi bija 2,50 milj.m³ un kanalizācijas – 2,48 milj.m³. Šajā gadā liela daļa mājsaimniecību uzstādīja ūdens skaitītājus, tāpēc realizēto ūdenssaimniecības pakalpojumu daudzums samazinājās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Samazinājums izskaidrojams ar to, ka ūdens skaitītāju ieviešanas rezultātā iedzīvotāji sāka taupīgāk izlietot ūdeni un daļa iedzīvotāju izmantoja mazāku daudzumu ūdens nekā iepriekšējos gados tika aprēķināts, pielietojot normatīvus.

2007. gadā no kopējā pārdotā ūdens daudzuma un realizētajiem kanalizācijas pakalpojumiem 66 % realizēti mājsaimniecībām (dzīvojamo namu apsaimniekotājiem un fiziskām personām). Lielākie ūdenssaimniecības pakalpojumu lietotāji pēdējos gados ir „Jelgavas cietums” un Latvijas Lauksaimniecības universitāte.

Pamatdarbības ieņēmumi 2007. gadā, salīdzinot ar 2006. gadu, pieauguši par 17,4 %. Neskatoties uz to, ka palielinājušās arī ražošanas izmaksas, tomēr ūdenssaimniecības pakalpojumu nozarē aprēķināta bruto peļņa. 2006. gada pamatdarbības rezultāts bija negatīvs (bruto zaudējumi bija 47,2 tūkst.Ls). Lai novērstu zaudējumus, SIA „Jelgavas ūdens” ir iesniedzis pamatojumu tarifu paaugstinājumam un Regulators ir apstiprinājis tādus tarifus, kas nodrošina ūdenssaimniecības izmaksu segšanu (skat. 4.nodaļu „Ūdenssaimniecības pakalpojumu pašizmaksa un tarifu pamatotība”).

6. tabula. SIA „Jelgavas ūdens” galvenie darbības pamatrādītāji

Rādītāji	2004.g.	2005.g.	2006.g.	2007.g.
Realizētais ūdens, tūkst.m ³	2 527,3	2 496,9	2 581,1	2 534,3
Realizētie kanalizācijas notekūdeņi, tūkst.m ³	2 506,7	2 481,5	2 713,6	2 487,0
Neto apgrozījums, tūkst.Ls	1 514 913	1 506,9	1 949,5	2 289,6
t.sk. ieņēmumi no ūdenssaimniecības pakalpojumu realizācijas	1 514,9	1 506,4	1 911,0	2 253,7
t.sk. no ūdensapgādes	757,9	748,8	858,3	911,3
no kanalizācijas pakalpojumiem	751,8	744,3	1 052,7	1 342,4
citi	5,2	13,3	0	0
Izmaksas, kopā, tūkst.Ls	1439,2	1 601,5	1 996,7	2 281,3
t.sk. pamatdarbības izmaksas	1 439,2	1 601,5	1 996,7	2 281,3
Pamatdarbības peļņa (+) vai zaudējumi (-), tūkst.Ls (pēc nodokļiem)	12,2	13,9	29,1	60,8

Informācijas avots: SIA „Jelgavas ūdens” gada pārskati

7. tabula. SIA „Jelgavas ūdens” ūdenssaimniecības pakalpojumu ieņēmumu struktūra

Rādītāji	2004.g.	2005.g.	2006.g.	2007.g.
Ieņēmumi no ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu realizācijas, tūkst.Ls	1 509,7	1 493,1	1 911,0	2 253,7
t.sk. no ūdensapgādes, tūkst.Ls	757,9	748,8	858,3	911,3
<i>pārdotā ūdens daudzums, tūkst.m³</i>	2 527,3	2 496,9	2581,1	2534,3
<i>ieņēmumi, Ls/m³</i>	0,30	0,30	0,33	0,36
no kanalizācijas pakalpojumiem, tūkst.Ls	751,8	744,3	1 052,7	1 342,4
<i>pārdoto pakalpojumu daudzums, tūkst.m³</i>	2 506,7	2 481,5	2713,6	2487,0
<i>ieņēmumi, Ls/m³</i>	0,30	0,30	0,36	0,54
Ūdens apgādes pakalpojumu ieņēmumu struktūra				
Ieņēmumi no iestādēm un uzņēmumiem, tūkst.Ls, (%)	235,0 31 %	239,6 32 %	291,8 34 %	309,8 34 %
Ieņēmumi no dzīvokļu apsaimniekošanas organizācijām un privātmājām, tūkst.Ls (%)	522,9 69 %	509,2 68 %	566,5 66 %	601,5 66 %
Kanalizācijas pakalpojumu ieņēmumu struktūra				
Ieņēmumi no iestādēm un uzņēmumiem, tūkst.Ls, (%)	233,0 31 %	238,2 32 %	357,9 34 %	456,4 34 %
Ieņēmumi no dzīvokļu apsaimniekošanas organizācijām un privātmājām, tūkst.Ls, (%)	518,8 69 %	506,1 68 %	694,8 66 %	886,0 66 %

Informācijas avots: SIA „Jelgavas ūdens” gada pārskati

8. tabula. SIA „Jelgavas ūdens” pamatdarbības izdevumu struktūra izdevumu posteņu griezumā

Izdevumu posteņi	2004.g.	2005.g.	2006.g.	2007.g.
Pamatdarbības izmaksas, tūkst.Ls	1 439,3	1 601,5	1 996,7	2 281,3
t.sk. Materiāli	94,9 6,6%	111,5 7,0%	168,0 8,4%	156,9 6,9%
Nolietojums	289,8 20,1%	374,8 23,4%	581,5 29,1%	833,5 36,5%
Elektroenerģija	158,4 11,0%	156,9 9,8%	143,5 7,2%	174,7 7,7%
Darba samaksa (t.sk. soc. nodoklis)	537,9 37,4%	493,6 30,8%	614,5 30,8%	738,2 32,4%
Projektu izmaksas	75,5 5,2%	239,5 15,0%	195,8 9,8%	66,9 2,9%
Pakalpojumu izmaksas	201,7 14,0%	139,8 8,7%	209,3 10,5%	198,6 8,7%
Dabas resursu nodoklis	45,6 3,2%	43,8 2,7%	42,5 2,1%	72,2 3,2%
Pārējie izdevumi	35,5 2,5%	41,6 2,6%	41,6 2,1%	40,4 1,8%

Informācijas avots: SIA „Jelgavas ūdens” gada pārskati

9. tabula. SIA „Jelgavas ūdens” pamatdarbības izdevumu struktūra sniegto ūdenssaimniecības pakalpojumu griezumā

Izdevumu posteņi	2004.g.	2005.g.	2006.g.	2007.g.
Pamatdarbības izmaksas, tūkst.Ls	1 439,2	1 601,5	1 996,7	2 281,3
t.sk. Ūdensapgādes izmaksas (40 %)	575,7	640,6	798,7	912,5
Kanalizācijas pakalpojumu izmaksas (60 %)	864,0	960,9	1198,0	1368,8
Izdevumu struktūra ūdensapgādes pakalpojumu nodrošināšanā				
Darbības un kapitālieguldījumu izmaksas	95 %	96 %	95 %	94 %
Administrācijas izmaksas	5 %	4 %	5 %	6 %
Izdevumu struktūra kanalizācijas pakalpojumu nodrošināšanā				
Darbības un kapitālieguldījumu izmaksas	95 %	96 %	95 %	94 %
Administrācijas izmaksas	5%	4 %	5 %	6 %

Informācijas avots: SIA „Jelgavas ūdens” gada pārskati

10. tabula. SIA „Jelgavas ūdens” peļņas vai zaudējumu aprēķins, tūkst.Ls

Rādītāji	2005.g.	2006.g.	2007.g.
Neto apgrozījums	1 506,4	1 949,5	2 289,6
<i>pieaugums</i>		+29,4%	+17,4%
Ūdenssaimniecības pakalpojumu ražošanas izmaksas	1 601,5	1 996,7	2 281,3
<i>pieaugums</i>		+24,8%	+14,3%
Bruto peļņa	- 95,1	- 47,2	8,2
Administrācijas izmaksas	65,9	101,9	141,7
Pārējās saimnieciskās darbības rezultāti	+230,3	+79,7	+462,3
Peļņa vai zaudējumi pirms nodokļiem	18,1	79,4	289,0
Nodokļi (nekustamā īpašuma nodoklis un uzņēmuma ienākuma nodoklis)	4,2	50,3	228,5
Pārskata gada peļņa (+) vai zaudējumi (-)	13,9	29,1	60,8

Informācijas avots: SIA „Jelgavas ūdens” gada pārskati

11. tabula. Detalizēts SIA „Jelgavas ūdens” ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu izmaksu aprēķins (lati)

Rādītāji	Izmaksas 2006. gadā	Izmaksas 2007.gadā	Plānotās izmaksas 2008.gadā
<i>Ūdensapgāde</i>			
Pamatlīdzekļu uzturēšanas un nolietojuma izmaksas	479385	341566	369018
Ēkas un būves	115963	35869	35869
Iekārtas un mehānismi	13430	12659	12659
Speciālā autotransporta uzturēšanas izmaksas	13856	12600	12600
Pamatlīdzekļu nolietojums	244802	248905	267970
Ēkas, būves	108144	135457	180564
Tehnoloģiskās iekārtas, mašīnas	71962	64180	46678
Pārējie pamatlīdzekļi	57871	47262	39000
Nemateriālie ieguldījumi	6825	2006	1728
Ražošanas procesa nodrošināšanas izdevumi	91334	31533	39920
Naudas apgrozības blakus izdevumi	51059	2520	3508
Zemes noma, str.apmāc., reklāma	5888	5888	2934

Pārējie saimnieciskie izdevumi	32798	18085	29970
Komandējuma izdevumi	1589	5040	3508
Projekta realizācijas izdevumi			
Speciālie materiāli un izejvielas	134629	122244	125966
Materiāli	77121	74613	58597
Remontmateriāli, ķimikālijas	44446	46036	25153
Degviela, smērvielas	27098	25420	30287
Auto rezerves daļas	5577	3157	3157
Elektroenerģija	52291	42494	61847
Siltumenerģija	5217	5137	5522
Administratīvās izmaksas	51052	39483	59137
Ilgtermiņa kredītaizņēmumi	15015	660	40000
Procentu maksājumi	15015	660	7000
Kredīta pamatsummas atmaksa			33000
Nodokļi un nodevas	44407	72434	82654
Tiešās izmaksas	36814	67228	73285
Sadalāmās izmaksas	7593	5206	9369
Izmaksu kopsumma	1057866	913538	1141107
<i>Kanalizācija</i>			
Pamatlīdzekļu uzturēšanas un nolietojuma izmaksas	582974	535771	644015
Ēkas un būves	31305	76617	76617
Iekārtas un mehānismi	23458	5527	5527
Speciālā autotransporta uzturēšanas izmaksas	10218	12400	12400
Pamatlīdzekļu nolietojums	328560	410136	522391
Ēkas, būves	138189	258489	273456
Tehnoloģiskās iekārtas, mašīnas	164677	116635	229428
Pārējie pamatlīdzekļi	22019	33054	18766
Nemateriālie ieguldījumi	3675	1958	741
Ražošanas procesa nodrošināšanas izdevumi	189433	31091	27080
Naudas apgrozības blakus izdevumi	37647	2480	2492
Zemes noma, str.apmāc., reklāma	4632	5852	2066
Pārējie saimnieciskie izdevumi	21866	17799	20030
Komandējuma izdevumi	1703	4960	2492
Projekta realizācijas izdevumi	123585		
Speciālie materiāli un izejvielas	184957	157584	178107
Materiāli	90838	39546	57297

Remontmateriāli, ķimikālijas	56486	11073	32647
Degviela, smērvielas	28489	25336	21513
Auto rezerves daļas	5863	3137	3137
Elektroenerģija	91235	115175	117732
Siltumenerģija	2884	2863	3078
Administratīvās izmaksas	50848	39240	42003
Ilgtermiņa kredītaizņēmumi	30030	353591	327060
Procentu maksājumi	30030	59234	65702
Kredīta pamatsummas atmaksa		294357	261358
Nodokļi un nodevas	11270	18299	12324
Tiešās izmaksas	5672	13931	5670
Sadalāmās izmaksas	5598	4368	6654
Izmaksu kopsumma	1122917	1354218	1557667

Informācijas avots: SIA „Jelgavas ūdens” tarifu aprēķini

SIA „Jelgavas ūdens” ieņēmumu un izdevumu analīze liecina, ka uzņēmums negūst nepamatotus ieņēmumus un uzņēmuma darbības izmaksas ir atbilstošas LR normatīvajos aktos noteiktajām prasībām. Detalizētāku analīzi šim secinājumam skat. 4.2. nodaļā „Ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifi”.

4. SIA „JELGAVAS ŪDENS” ŪDENSSAIMNIECĪBAS PAKALPOJUMU PAŠIZMAKSA UN TARIFU PAMATOTĪBA

12. tabula. SIA „Jelgavas ūdens” sniegto ūdensapgādes pakalpojumu pašizmaksa 2004.-2007. gados, Ls

Rādītāji	2004.g.	2005.g.	2006.g.	2007.g.	2008.g.
Pamatdarbības izmaksas, tūkst.Ls	1 439,2	1 601,5	1 996,7	2 281,3	
t.sk. Ūdensapgādes izmaksas	575,7	640,6	798,7	912,5	
Kanalizācijas pakalpojumu izmaksas	864,0	960,9	1198,0	1368,8	
Realizētais ūdensapgādes daudzums, tūkst.m ³	2 527,3	2 496,9	2 581,1	2 534,3	
Realizētie kanalizācijas pakalpojumi, tūkst.m ³	2 506,7	2 481,5	2 713,6	2 487,0	
Ūdensapgādes izmaksas, Ls/m ³	0,23	0,26	0,31	0,36	
Kanalizācijas pakalpojumu izmaksas, Ls/m ³	0,38	0,39	0,44	0,54	
Apstiprinātais ūdensapgādes tarifs	0,30	0,30	0,35	0,36	0,44 (01.01) 0,52 (01.09)
Apstiprinātais kanalizācijas tarifs	0,30	0,30	0,43	0,54	0,60 (01.01) 0,72 (01.09)

Avots: SIA „Jelgavas ūdens” gada pārskati par 2004.-2007.gadu
SIA „Jelgavas ūdens” tarifu aprēķini

2004.-2005. gadā apstiprinātie tarifi nesedza visas ar ūdenssaimniecības pakalpojumiem saistītās izmaksas. Tikai no 2005. gada uzņēmumam ir apstiprināti ekonomiski pamatoti tarifi, kuru pielietošana nodrošinās ūdenssaimniecības nozares pamatdarbības pozitīvu rezultātu.

13. tabula. SIA „Jelgavas ūdens” peļņas un zaudējumu pārskata prognoze TEPā (faktiskajās cenās) un 2007. gada faktiskie dati

	2000	2004	2007 (fakts)	2010	2020
Ieņēmumi	1449,6	2002,8	2289,5	2133,6	2392,8
Izdevumi un īpašuma nodoklis	888,6	966,6	2281,3	1009,2	1129,8
Bruto peļņa	561	1036,8	8,2	1123,8	1263,6
Neto peļņa	393,6	705,6	60,8	930,6	1106,4

Kā redzams 13.tabulā, tehniski ekonomiskajā pamatojumā tika prognozēta veiksmīga uzņēmuma darbība. Lai arī apgrozījums 2007. gadā ir tuvu 1999. gadā prognozētajam līmenim, tomēr tas ir panākts tikai ar augstākiem tarifiem, jo patēriņa apjoms ir krietni mazāks par iepriekš prognozēto. Tarifu celšanas nepieciešamību savukārt noteica straujais izmaksu pieaugums kopš 2000. gada. Lai arī uzņēmums 2007. gadā strādāja ar peļņu, tā bija 10 reizes mazāka nekā prognozēts TEPā.

Analizējot SIA „Jelgavas ūdens” ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu pašizmaksu, ir grūti nodalīt konkrētā projekta ietekmi uz šiem rādītājiem, jo analizējamajā periodā ietekmi uz pašizmaksu ir atstājis gan investīciju projekts, gan arī makroekonomisko rādītāju ietekme.

Konsultants uzskata, ka nav tik būtiski nodalīt konkrētā investīciju projekta ietekmi uz SIA „Jelgavas ūdens” ekonomiskajiem rādītājiem, bet ir būtiski novērtēt, vai sabiedriskā finansējuma dotāciju rezultātā ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzējam nav radusies iespēja gūt nepamatoti lielu peļņu.

Finanšu un ekonomiskajā analīzē, kas veikta 1999. gadā, prognozētā tarifu dinamika parādīta zemāk ievietotajā tabulā.

14. tabula. Prognozētā tarifu dinamika (konstantās cenās)

	Mērvien.	2000	2001	2002	2003	2004-2020
Ūdensapgādes tarifi (bez PVN)						
Iedzīvotāji	EUR/m ³	0,22	0,22	0,27	0,32	0,32
	LVL/m ³	0,13	0,13	0,16	0,19	0,19
Iestādes	EUR/m ³	0,22	0,22	0,27	0,32	0,32
	LVL/m ³	0,13	0,13	0,16	0,19	0,19
Uzņēmumi	EUR/m ³	0,28	0,28	0,29	0,32	0,32
	LVL/m ³	0,17	0,17	0,17	0,19	0,19
Kanalizācijas tarifi (bez PVN)						
Iedzīvotāji	EUR/m ³	0,22	0,22	0,27	0,32	0,32
	LVL/m ³	0,13	0,13	0,16	0,19	0,19
Iestādes	EUR/m ³	0,22	0,22	0,27	0,32	0,32
	LVL/m ³	0,13	0,13	0,16	0,19	0,19
Uzņēmumi	EUR/m ³	0,28	0,29	0,29	0,32	0,32
	LVL/m ³	0,17	0,17	0,17	0,19	0,19
Abonentmaksā – par vienu pieslēgumu centralizētajai ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmai	LVL/mēnesī	1,42	1,42	1,42	1,42	1,42
Abonentmaksā – ja ir tikai pieslēgums ūdensapgādes sistēmai	LVL/mēnesī	0,71	0,71	0,71	0,71	0,71

Informācijas avots: ISPA pieteikums (2000), Tehniski ekonomiskais pamatojums (1999)

Augstāk ievietotajā tabulā tarifi aprēķināti pie valūtas kursa 1 EUR=0,60 LVL.

1999. gadā veiktajā finanšu analīzē bija plānots, ka tarifu pieauguma dinamika būs nebūtiska – no 2000. gada līdz 2004. gadam plānotais tarifu palielinājums bija ap 30 %, bet pēc 2004. gada vispār tarifa pieaugums netika prognozēts. Tehniski ekonomiskais pamatojums

neparedzēja projekta ietekmi uz abonentmaksas lielumu. Finanšu analīzē visi aprēķini bija veikti 1999. gada cenās.

Tas, ka 1999. gadā prognozētā tarifu dinamika nav atbilstoša reālajai situācijai, ir izskaidrojams ar 3 galvenajiem faktoriem:

- (1) ir būtiski mainījušās reālās cenas, kas ietekmē SIA „Jelgavas ūdens” pakalpojumu izmaksas
- (2) mainījies valūtas kurss (no 1 EUR = 0,60 LVL līdz 1 EUR = 0,70 LVL),
- (3) mainījušies makroekonomiskie rādītāji valstī, kas ietekmē arī ūdenssaimniecības pakalpojumu izmaksas.

(1) Reālo cenu ietekme uz tarifiem

15. tabula. Reālo cenu ietekme uz tarifiem.

Rādītāji	2003.g.	2004.g.	2005.g.	2006.g.	2007.g.	2008.g.
Prognozētie tarifi, lietojot 1999. gada cenas (bez PVN)						
Ūdens apgādes tarifs, LVL/m ³	0,17	0,19	0,19	0,19	0,19	0,19
Kanalizācijas tarifs, LVL/m ³	0,17	0,19	0,19	0,19	0,19	0,19
Prognozētie tarifi, ņemot vērā Centrālās statistikas pārvaldes noteikto patēriņa cenu indeksu (bez PVN)						
CSP noteiktais patēriņa cenu indekss	107,5	114,2	121,9	129,9	138,2	145,4
Ūdens apgādes tarifs, LVL/m ³	0,18	0,21	0,23	0,25	0,26	0,28
Kanalizācijas tarifs, LVL/m ³	0,18	0,21	0,23	0,25	0,26	0,28
SIA „Jelgavas ūdens” apstiprinātie tarifi (bez PVN)						
Ūdens apgādes tarifs, LVL/m ³	0,13	0,30	0,30	0,35	0,36	0,44 (01.01) 0,52 (01.09)
Kanalizācijas tarifs, LVL/m ³	0,13	0,30	0,30	0,43	0,54	0,60 (01.01) 0,72 (01.09)

Informācijas avots: 1999. gada finanšu analīze, CSP dati, SIA „Jelgavas ūdens” dati, Konsultanta aprēķini

(2) Makroekonomisko rādītāju ietekme uz tarifu prognozēm

Konsultants norāda, ka 1999. gada veiktajā finanšu analīzē pietiekoši nav ņemta vērā makroekonomisko rādītāju ietekme uz prognozētajām ūdenssaimniecības pakalpojumu izmaksām. Bez tam makroekonomiskie rādītāji ir mainījušies ievērojami vairāk nekā bija noteikts 1999.-2000. gadā.

Saskaņā ar Makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas scenāriju 2003. – 2007. gadam (apstiprināts MK 07.05.2002) tika prognozēts, ka vidējā termiņā būtiskas izmaiņas patēriņa cenu indeksā nav prognozējamas un turpmākajos gados pieaugums nepārsniegs 3 %. Turpretim Centrālās statistikas pārvaldes dati uzrāda lielu izmaksu indeksa palielinājumu, bet finanšu analīzēs tika iekļautas optimistiskas makroekonomisko rādītāju prognozes, kas nav attaisnojušās.

Zemāk ievietotajā tabulā parādītas atšķirības makroekonomisko rādītāju pieņēmumos, kas būtiski ietekmēja tarifu aprēķinus un radīja faktisko tarifu novirzi no prognozes.

16. tabula. Makroekonomisko rādītāju pieņēmumi

Rādītāji	Inflācija (Patēriņa cenu indekss)	Darba samaksas pieaugums
Pieņēmumi 1999. gadā	2000. – 2005. gadā – 3,3 % gadā, pēc 2005. gada – 3 % gadā	2000. – 2005. gadā – 4,3 % gadā, pēc 2005. gada 3 % gadā
Faktiskie rādītāji	2006. gada vidējā inflācija bija 6,5 % un 2007. gada decembrī sasniedza jau 14,1 % robežu	Faktiskais pieaugums 2006. gadā sasniedza 21 %, 2007. gadā – 18 %

Informācijas avots: TEP-s, CSP dati, Konsultanta aprēķini

Inflācijas, darba samaksas pieauguma un būvniecības izmaksu sadārdzinājuma rezultātā izveidojušies ievērojami ūdenssaimniecības pakalpojumu izmaksu sadārdzinājumi, kuri tiešā veidā ietekmē ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifus, kas būtiski pārsniedz prognozētos tarifus.

Bez tam ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifu veidošanos ietekmē arī specifiskie faktori, tādi kā sniegto pakalpojumu apjoms, pakalpojumu lietotāju skaits, nepieciešamie resursi dzeramā ūdens sagatavošanai un notekūdeņu attīrīšanai, bet šie faktori jau ir analizēti citās nodaļās (skat. Specifisko faktoru ietekme uz ūdenssaimniecības pakalpojumu izmaksām un ieņēmumiem).

(3) Ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifu regulators

Analizējamajā periodā mainījies tiesiskais regulējums attiecībā uz tarifiem. 2004. gadā ir pieņemts likums „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” un Ministru kabinetā apstiprināta metodika „Sabiedrisko pakalpojumu aprēķināšanas metodika pašvaldību regulējamās nozarēs” (MK not. Nr. 281). Šis tiesiskais regulējums nodrošina ekonomiski pamatotu tarifu apstiprināšanu, ņemot vērā gan uzņēmuma izmaksas, gan iedzīvotāju maksātspējas novērtējumu.

Saskaņā ar tarifu aprēķina metodiku, SIA „Jelgavas ūdens” peļņa nedrīkst pārsniegt 7 %. To, apstiprinot tarifus, stingri kontrolē sabiedrisko pakalpojumu regulators. Faktiski 2008. gadā tarifos iekļautā rentabilitāte 3,4 %. Tā nepieciešama, lai nodrošinātu kredītu atmaksu. Uzņēmuma mērķis nav peļņas gūšana, bet gan kvalitatīvu ūdenssaimniecības pakalpojumu sniegšana, veidojot ieņēmumus, kas sedz ūdenssaimniecības izmaksas.

Ekonomiski pamatoti tarifi SIA „Jelgavas ūdens” pirmo reizi ir apstiprināti 2006. gadā (no 2006. gada 1. aprīļa). Pieaugot ūdenssaimniecības pakalpojumu izmaksām, tarifi ir pārrēķināti un apstiprināti jauni. Pēdējo reizi tarifi ir pārrēķināti 2008. gadā un no 1. septembra spēkā būs šādi tarifi:

Ūdensapgādes tarifs	0,52 Ls/m ³
Kanalizācijas tarifs	0,72 Ls/m ³

Atbilstoši sabiedrisko pakalpojumu aprēķināšanas metodikai pašvaldību regulējamās nozarēs, SIA „Jelgavas ūdens” tarifu aprēķinā iekļāvis visas likumā paredzētās ar ūdenssaimniecību pakalpojumu sniegšanu saistītās izmaksas.

Galvenie izmaksu posteņi ir šādi:

- ar pakalpojumu sniegšanu tieši saistīto pamatlīdzekļu uzturēšanas izmaksas un nolietojuma izmaksas,
- darba samaksa ar sociālā nodokļa atskaitījumiem,
- materiālu un izejvielu iegādes izmaksas,
- nekustamā īpašuma nodokļa un administratīvās izmaksas.

Konsultantu veiktās finanšu analīzes parāda, ka investīcijas ir jutīgas uz izmaksu un ienākumu izmaiņām, tāpēc, lai segtu investīciju fiskālās vajadzības, tarifu paaugstināšana ir objektīvi nepieciešama.

SIA „Jelgavas ūdens” negūst nepamatotus ienākumus un nav tādu ekonomisku argumentu, kas varētu būt par pamatu Eiropas Savienības Kohēzijas fonda līdzfinansējuma likmes pārskatīšanai ūdenssaimniecības attīstības investīciju projektam „Ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā”.

5. FINANŠU ANALĪZES AKTUALIZĀCIJA UN KOHĒZIJAS FONDA ATBALSTA LIKMES MODELĒŠANA

Faktiskā Kohēzijas fonda atbalsta likme projektam Nr. 2000/LV/16/P/PE/002 „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” ir 75 %. Tā ir noteikta, pamatojoties uz 1999. gadā veiktās finanšu analīzes rezultātiem, pie diskonta likmes 5%. Atbilstoši darba uzdevumam, Konsultants veicis finanšu analīzes aktualizāciju un modelējis atbalsta likmi, izmantojot aktualizētās finanšu analīzes rezultātus.

1. pielikumā pievienots finanšu analīzes modelis, kurā veikta projekta Nr. 2000/LV/16/P/PE/002 „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” finanšu analīzes aktualizācija”.

Izmantojot aktualizētās finanšu analīzes rezultātus, modelēta Kohēzijas fonda atbalsta likme (skat. 2. pielikumu).

Iespējamā Kohēzijas fonda līdzfinansējuma likme aprēķināta 2 veidos: atbilstoši FM un VIDM nosacījumiem attiecībā uz likmes aprēķinu 2004.–2006. gadam un atbilstoši 04.12.2007 pieņemtajiem MK noteikumiem Nr. 836 „Noteikumi par darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” 3.5.1.1 aktivitāti „Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība aglomerācijās ar cilvēku ekvivalentu lielāku par 2000”, kuri nosaka KF likmes aprēķināšanas kārtību 2007.-2013.gada projektiem.

Tomēr jāatzīmē, ka projekta Nr. 2000/LV/16/P/PE/002 „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” tehniski ekonomiskais pamatojums tika sagatavots 1999. gadā, bet ISPA pieteikums 2000. gadā, līdz ar to uz to neattiecās abu minēto metodiku nosacījumi par likmes aprēķina kārtību. 2000. gadā pieņemot lēmumu par atbalsta likmes lielumu, nebija konkrētu norādījumu projekta iesniedzējiem par atbalsta likmes aprēķināšanas kārtību. Jelgavas ūdenssaimniecības projekta ISPA atbalsta likme tika noteikta, pielietojot programmas „800+” rekomendēto finanšu avotu sadalījumu. Pamatā finanšu analīze ietvēra finanšu pārskatu (bilances, peļņas un zaudējuma pārskata, pamatlīdzekļu nolietojuma pārskata utt.) prognozes, arī finanšu efektivitātes rādītāju aprēķināšanu.

Finanšu analīzes modelī tika izmantoti 26.06.2007 MK noteikumu nr. 419 „Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu” 13.05.2008 pieņemto grozījumu nosacījumi attiecībā uz makroekonomiskajiem pieņēmumiem un diskonta likmi. Abas aprēķinu metodes ir būtiski atšķirīgas.

2004.-2006.gada projektiem ES Kohēzijas fonda projekta līdzfinansējuma apjoms aprēķināts saskaņā ar „Guide to the Cohesion Fund 2000-2006, European Commission, 2000. Note for the Attention of the Heads of the Units DG Regio., European Commission, Brussels, 01.08.2003, REGIO,A.3./A.F. D(2003) 230771”. Tādējādi līdzfinansējuma procentuālais sadalījums projekta atbalstāmajām izmaksām aprēķināts pēc formulas:

$$R = \frac{DIC}{DIC + DNOR + DRV}$$

kur R – Kohēzijas fonda līdzfinansējuma daļa;

DIC – diskontētās projekta investīcijas;

DNOR – diskontētie projekta neto ieņēmumi²;

DRV – diskontētā projekta atlikusī vērtība³.

Diskontēšana veikta pa visu projekta ekonomisko dzīves ilgumu – no 2004. līdz 2033. gadam, piemērojot finanšu diskonta likmi **2,5%** (atbilstoši VIDM vadlīnijām „Vadlīnijas tehniski ekonomisko pamatojumu izstrādei ūdenssaimniecības sektorā”). Saskaņā ar Kohēzijas fonda līdzekļu piešķiršanas kārtību, KF apjoms nevarēja pārsniegt 85% no atbalstāmām projekta izmaksām.

Izmantojot iepriekš aprakstīto likmes noteikšanas metodi, iegūst mazāku KF līdzfinansējuma daļu, ja diskonta likme ir zemāka. Būtībā uz KF līdzfinansējuma piešķiruma rēķina uzņēmums pelna jau iecerētos 2,5%, 5% vai vairāk procentus.

Jaunajam plānošanas periodam KF likmes aprēķins ir atšķirīgs. Proti, visi iespējamie ieņēmumi un pamatlīdzekļu atlikušās vērtības samazina to izmaksu apjomu, kuram nepieciešams KF līdzfinansējums. Jaunā aprēķina kārtība paredz vispirms aprēķināt finansējuma deficīta likmi, un tad, ņemot vērā maksimālo iespējamo KF atbalsta likmi un deficīta likmi, noteikt piešķiramo KF līdzekļu apjomu. Salīdzinot ar iepriekš pielietoto metodi, jaunā aprēķina metode samazina KF līdzfinansējuma daļu projektam. Šīs atšķirības labi redzamas tālāk pievienotajām KF līdzfinansējuma tabulās.

Abos gadījumos izmantoti gan vienādi pieņēmumi, gan vienādas makroekonomiskās prognozes, gan projekta dzīves cikls (30 gadi). Izmantojot 2004.-2006. gada metodiku, diskontēšanai izvēlētas šādas diskonta likmes – 2,5%, 5%, 8% un 10%. Savukārt, MK noteikumi nr. 419 paredz, ka diskontēšanai izmanto nominālās likmes, ja aprēķinos piemēro inflāciju. Noteikumi nosaka reālo finansiālo diskonta likmi 5% apmērā. Tādējādi Konsultants KF apjomu aprēķinājis izmantojot šādas nominālās diskonta likmes – 8,5%, **11%** (nominālā likme atbilstoši MK noteikumu prasībām), 14%, 16%.

Saskaņā ar spēkā esošajiem norādījumiem 2004.gada projektiem diskontēšanai bija jāizmanto 2,5% diskonta likmi, bet 2007.-2013. gada projektiem – 5% reālo diskonta likmi (11% nominālā diskonta likme).

Lai aprēķinātu nepieciešamo likmi, Konsultantam bija nepieciešams nodalīt projekta laikā radītos ieņēmumus un izmaksas. SIA „Jelgavas ūdens” faktisko ieņēmumu un izdevumu uzskaiti, nodalot konkrētā projekta finanšu rādītājus, tādēļ, modelējot KF atbalsta likmi, pamatojoties uz pieejamajiem datiem, izdarīti vairāki pieņēmumi, kas atspoguļoti tabulā.

Kohēzijas fonda atbalsta likme tika modelēta 2 variantiem. Variantus veido pieņēmumi attiecībā uz ūdenssaimniecības pakalpojumu projekta radīto pamatlīdzekļu nolietojuma aprēķinu. Abos gadījumos projekta rezultāts (papildus radītais) noteikts salīdzinot situāciju ar projektu un situāciju bez projekta. Variantu apraksts dots 17. tabulā.

18. tabulā atspoguļotas iespējamās KF likmes, kas aprēķinātas, izmantojot 2004.-2006.gada metodiku, bet 19. tabulā redzamas Kohēzijas fonda atbalsta likmes pie 11% nominālās likmes (5% reālā finansiālā diskonta likme), aprēķini veikti izmantojot MK not. Nr.836 (04.12.2007) KF likmes aprēķina metodiku.

² Diskontētie projekta neto ieņēmumi aprēķināmi kā starpība no diskontētās projekta realizācijas un diskontētajām projekta ekspluatācijas izmaksām bez nolietojuma un kredīta procentiem.

³ Projekta atlikusī vērtība ir noteikta kā projekta pamatlīdzekļu atlikusī vērtība, kas ir visai diskutabls pieņēmums, jo faktiski norāda uz pamatlīdzekļu iespējamo pārdošanu par to atlikušo bilances vērtību

17. tabula. Varianti un pieņēmumi Kohēzijas fonda atbalsta likmes aprēķināšanai

Rādītāji	1.variants	2.variants
Pieņēmumi attiecībā uz jauno pakalpojumu saņēmēju skaitu	Izmantotas SIA „Jelgavas ūdens” prognozes par paredzēto pieslēgumu skaitu un dati par faktiski izbūvētajiem pieslēgumiem centralizētajiem ūdensapgādes un kanalizācijas tīkliem. Fakts, ka neliela daļa klienti izbūvē tikai kanalizācijas vai tikai ūdensapgādes pakalpojumu pieslēgumus, netiek uzskatīts par būtisku faktoru kopējo ieņēmumu aprēķināšanai, jo gan mājsaimniecības lielums, gan vidējais patēriņš ir pieņēmumi	
Pieņēmumi attiecībā uz patēriņa apjomu	Tiek izmantots <u>faktiskais gada vidējais SIA „Jelgavas ūdens” klientu patēriņš uz 1 cilvēku</u> , 2008. gada patēriņa apjoms noteikts saskaņā ar SIA „Jelgavas ūdens” prognozēm, 2009. un 2010. gadā noteikts neliels patēriņa samazinājums (to ietekmēs ar 01.09.2008 spēkā esošais salīdzinoši augstais pakalpojumu tarifs), sākot ar 2011. gadu patēriņa apjoms saglabāsies 2010. gada līmenī.	
Pamatlīdzekļu nolietojuma aprēķins ⁴	Izmantotas SIA „Jelgavas ūdens” grāmatvedībā izmantotās pamatlīdzekļu nolietojuma normas: Tīkli, ēkas, būves – 20 gadi, Iekārtas – 10 gadi, Pārējiem – 5 gadi.	Izmantotas ūdenssaimniecības projektu finanšu analīzē visbiežāk pielietotās nolietojuma normas: Tīkli, ēkas, būves – 50 gadi, Iekārtas – 15 gadi, Pārējiem – 10 gadi.
Tarifs	Situācijai ar projektu 2004.-2008. gadam tika izmantots faktiskais vidējais gada tarifs (gadījumos, ja gada laikā tarifs mainīts), 2009. gadam izmantots ar 01.09.2008. spēkā esošais tarifs, turpmākajiem gadiem tarifs aprēķināts atbilstoši metodikai (atbilstoši 26.06.2001 MK noteikumiem Nr.281 „Sabiedrisko pakalpojumu tarifu aprēķināšanas metodika pašvaldību regulējamās nozarēs”). Finanšu analīzes vajadzībām pieņemts, ka tarifā iekļauta 0% rentabilitāte. Situācijai bez projekta 2004. gadam izmantots faktiskais tarifs, 2005.-2007. gadam faktiskais tarifs palielināts par inflācijas ietekmi, sākot ar 2008. gadu tarifs noteikts atbilstoši tarifu aprēķināšanas metodikai. Tarifā iekļauta 3,5% rentabilitāte.	
Investīciju apjoms	Tā kā Konsultants saskārās ar atšķirīgiem datiem par faktisko investīciju apjomu (attiecināmās izmaksas), tad finanšu modeļa vajadzībām izvēlēts projekta naudas plūsmas atskaitē (21.07.2008 VIDM sagatavotā naudas plūsma) norādītais investīciju apjoms – 17 254 tūkst. eiro (12 126 tūkst. latu). Projekta noslēguma ziņojumā norādītais apjoms 17 170 tūkst. eiro nebija sadalīts pa līgumiem un gadiem, tāpēc tika izvēlēts augstāk minētais informācijas avots. Konsultants uzskata, ka atšķirība nav būtiska darba uzdevuma veikšanai. Izmantotais valūtas kurss 1 EUR= 0,702804 Ls	

⁴ TEP-ā visu pamatlīdzekļu kalpošanas laiks bija noteikts 20 gadi. Ja šāds kalpošanas laiks tiktu norādīts pašlaik, tad pakalpojuma tarifi būtu zemāki. Tomēr uzņēmuma lietotā pieeja – lietot dažādu pamatlīdzekļu kalpošanas laiku – ir saskaņā ar LR likumdošanu.

Izdevumi	Izmantots Projekta noslēguma ziņojums un SIA „Jelgavas ūdens” informācija, par projekta ietekmē radušajām papildus izmaksām – NAI, sūkņu apkope, analīzes utt., projekta laikā arī izdevumi juristiem, kontu uzturēšanai u.c.. Šie izdevumi iekļauti postenī „Citas fiksētās izmaksas”. Pieaugot dzeramā ūdens patēriņam, pieaug arī dabas resursu nodokļa apjoms. Projekts ir radījis arī ievērojamu elektroenerģijas ekonomiju, kas izdevumos atspoguļota ar „-”, zīmi. Situācijai bez projektu prognozēts straujāks materiālu un remontdarbu izmaksu pieaugums nekā situācijai ar projektu – to ietekmētu arvien pieaugošais tehnikas nolietojums.
Investīciju izmaksas	Faktiskās attiecināmās izmaksas (neskaitot PVN)
Aprēķinu periods	30 gadi

18. tabula. KF likmes aprēķins, izmantojot 2004.-2006. gada metodiku

Rādītāji	1.variants	2.variants
Ar 2,5% diskonta likmi		
Diskontētie ieņēmumi	Ls 6 259 833	Ls 3 117 588
Diskontētās darbības izmaksas	Ls 989 804	Ls 989 804
Diskontētās investīcijas	Ls 11 445 200	Ls 11 445 200
Atlikusī pamatlīdzekļu vērtība, diskontēta	Ls 0	Ls 333 902
KF likme	68%	82%
Ar 5% diskonta likmi		
Diskontētie ieņēmumi	Ls 5 127 545	Ls 2 861 304
Diskontētās darbības izmaksas	Ls 789 391	Ls 789 391
Diskontētās investīcijas	Ls 10 824 650	Ls 10 824 650
Atlikusī pamatlīdzekļu vērtība, diskontēta	Ls 0	Ls 168 586
KF likme	71,4%	83%
Ar 8% diskonta likmi		
Diskontētie ieņēmumi	Ls 4 060 432	Ls 2 489 806
Diskontētās darbības izmaksas	Ls 630 741	Ls 630 741
Diskontētās investīcijas	Ls 10 149 892	Ls 10 149 892
Atlikusī pamatlīdzekļu vērtība, diskontēta	Ls 0	Ls 75 747
KF likme	75%	84%

Ar 10% diskonta likmi		
Diskontētie ieņēmumi	Ls 3 494 535	Ls 2 246 640
Diskontētās darbības izmaksas	Ls 555 249	Ls 555 249
Diskontētās investīcijas	Ls 9 737 666	Ls 9 737 666
Atlikusī pamatlīdzekļu vērtība, diskontēta	Ls 0	Ls 44 954
KF likme	77%	85%

19. tabula. Kohēzijas fonda atbalsta likmes aprēķins atbilstoši 2007.-2013.gada metodikai ar nominālo diskonta likmi 11 % (reālā likme 5%)

Rādītāji	1.variants	2.variants
Ieguldījumu izmaksu kopsumma atbalstāmajās darbībās, nediskontēta	12 126 063	12 126 063
Ieguldījumu izmaksu kopsumma atbalstāmajās darbībās, diskontēta	Ls 9 541 829	Ls 9 541 829
Ieguldījuma attiecināmo izmaksu kopsumma, nediskontēta	12 126 063	12 126 063
Ieguldījuma attiecināmo izmaksu kopsumma, diskontēta	Ls 9 541 829	Ls 9 541 829
Atlikusī vērtība, nediskontēta	0	3 859 321
Atlikusī vērtība, diskontēta	Ls 0,00	Ls 168 586
Ieņēmumi, diskontētie	Ls 3 247 787	Ls 2 130 966
Darbības izmaksas, diskontētas	Ls 523 748	Ls 523 748
Tīrie ieņēmumi	2 724 039	1 775 804
Attiecināmās izmaksas	Ls 6 817 790	Ls 7 766 025
Finansējuma deficīta likme	71,5%	81,4%
Attiecināmās izmaksas	12 126 063	12 126 063
Lēmuma summa, uz kuru attiecas prioritārā virziena līdzfinansējuma likme	Ls 6 817 790	Ls 7 766 025
KF ieguldījums	Ls 5 795 122	Ls 6 601 121
KF likme, %	47,8%	54,4%

2. pielikumā pievienots KF likmes aprēķins, izmantojot citas (8,5%, 14% un 16%) nominālās diskonta likmes.

Aktualizētās finanšu analīzes rezultāti liecina, ka Kohēzijas fonda aprēķinātā atbalsta likme ir lielāka par 75 %, ja aprēķini veikti izmantojot 2004.-2006. gadu aprēķina metodiku.

Savukārt, izmantojot 2007.-2013.gada KF likmes aprēķina metodi, tiek iegūta likme, kas ir ap 55%.

SECINĀJUMI

Gala atskaitē līguma priekšmetam „Kohēzijas fonda līdzfinansētā projekta Nr. 2000/LV/16/P/PE/002 „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” atbalsta likmes modelēšana” iekļauti visi tehniskajās specifikācijās noteikto darba uzdevumu rezultāti, kā arī aprakstīta uzdevumu izpildes metodika un pievienots izmantoto materiālu saraksts un pielikumi.

Darba uzdevumu mērķis – (1) izvērtēt Kohēzijas fonda līdzfinansētā projekta Nr. 2000/LV/16/P/PE/002 „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” pašreizējo finanšu plūsmu un salīdzināt to ar tehniski ekonomiskā pamatojuma izstrādes laikā veiktās finanšu analīzes rezultātiem un (2) salīdzināt projektam modelēto Kohēzijas fonda atbalsta likmi ar faktisko.

Mērķa sasniegšanai veikti šādi uzdevumi:

- Analizējot tehniski ekonomisko pamatojumu un salīdzinot finanšu analīzes rezultātus ar SIA „Jelgavas ūdens” darbības faktiskajiem rezultātiem, identificēti faktori, kuru rezultātā projekta īstenošanas gaitā radušās atšķirības finanšu plūsmā.
- Analizēta SIA „Jelgavas ūdens” izdevumu un ieņēmumu plūsma pēc projekta realizācijas un aktualizētas izdevumu un ieņēmumu prognozes.
- Analizēta SIA „Jelgavas ūdens” ūdenssaimniecības pakalpojumu pašizmaksa pēc projekta realizācijas un novērtēta ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifu pamatotība.
- Aktualizēta finanšu analīze, ņemot vērā SIA „Jelgavas ūdens” darbības faktiskos rādītājus, kā arī makroekonomiskos rādītājus.
- Modelēta Kohēzijas fonda atbalsta likme pie pašreizējiem SIA „Jelgavas ūdens” finanšu rādītājiem un salīdzināta modelētā likme ar faktisko.

Uzdevumu izpildes rezultātā radušies šādi secinājumi:

1. Kohēzijas fonda līdzfinansētā projekta Nr. 2000/LV/16/P/PE/002 „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” īstenošanas rezultāti ir atšķirīgi, ja salīdzina ar 2001. gadā veiktās finanšu analīzes rezultātiem. Projekta īstenošanas rezultātā radušās atšķirības ietekmējuši makroekonomiskie faktori un specifiskie faktori.

Makroekonomisko faktori, kas ietekmējuši projekta īstenošanas rezultātus:

- inflācija un darba samaksas pieaugums
- valūtas kursa svārstības

Specifiskie faktori, kas ietekmējuši projekta īstenošanas rezultātus:

- projektā plānotie līgumi un to izpilde
- ūdenssaimniecības pakalpojumu apjoms un lietotāju skaits
- ūdenssaimniecības pakalpojumu lietotāju maksātspēja (debitoru parādi).

2. Makroekonomisko faktoru ietekme uz projekta īstenošanas rezultātiem

- Investīciju projekta attiecināmās izmaksas palielinājušās par 15,1 % - no 14,993 milj. eiro (2000. gada finanšu memorands) līdz 17,254 milj. eiro (2007. gada fakts).
- Attiecināmo izmaksu palielinājums izveidojies augstāk minēto makroekonomisko faktoru ietekmē – sadārdzinājušās ūdensapgādes un kanalizācijas tīklu izbūves izmaksas.
- Neattiecināmo izmaksu palielinājumu veido PVN palielinājums, jo pēc 2004. gada 1. maija PVN bija jāmaksā par visu investīciju apjomu, ne tikai no Latvijas līdzfinansējuma daļas.
- Valūtas kursa izmaiņu ietekmē radušās šādas būtiskas izmaiņas analizējamā investīciju projekta izmaksās:

Palielinājušās investīciju projekta īstenošanas izmaksas par 33,4 %.

Palielinājusies ūdenssaimniecības pakalpojumu pašizmaksa (attiecīgi arī tarifs), ko ietekmē amortizācijas atskaitījumu palielinājums.

3. Specifisko faktoru ietekme uz projekta īstenošanas rezultātiem

- Būtiski faktori, kas ietekmē projekta īstenošanas rezultātus, ir iedzīvotāju skaita un ūdenssaimniecības pakalpojumu lietotāju skaita, kā arī ūdenssaimniecības pakalpojumu apjomu neatbilstība prognozēm. Novirzes no prognozētā pakalpojumu lietotāju skaita veido mazāku pakalpojumu apjomu un attiecīgi veidojas arī mazāki ieņēmumi, salīdzinot ar prognozi. Lai nodrošinātu tādu ieņēmumu līmeni, kāds nepieciešams SIA „Jelgavas ūdens” pakalpojumu izmaksu segšanai, ir nepieciešams straujāks tarifu palielinājums nekā bija prognozēts.

4. Aktualizētā finanšu analīze, kurā ir izmantoti no 2000. gada līdz 2007. gadam reālie dati un pēc 2007. gada veidotas prognozes, izmantojot aktualizētus makroekonomiskos pieņēmumus, parāda, ka SIA „Jelgavas ūdens” apstiprinātie tarifi ir ekonomiski pamatoti un nerada apstākļus nepamatotu ienākumu gūšanai.

5. Aktualizētās finanšu analīzes rezultāti liecina, ka, izmantojot 2004.-2006. gada KF likmes aprēķinu metodiku, projekta Nr. 2000/LV/16/P/PE/002 „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” Kohēzijas fonda atbalsta likme ir lielāka par 75%, ja aprēķinos izmantota diskonta likme 8%. Faktiskā atbalsta likme bija 75%.

6. Finanšu analīzes aktualizācija liecina, ka SIA „Jelgavas ūdens” negūst nepamatotus ienākumus.

IZMANTOTO MATERIĀLU SARAKSTS

1. Finanšu memorands. Latvijas valdības un Eiropas Komisijas vienošanās par ISPA palīdzības piešķiršanu pasākumam „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā”. ISPA pasākums Nr.2000/LV/16/P/PE/002 (saskaņā ar 22.12.2000 lēmumu PH/2000/6081)
2. Finanšu memoranda grozījumi. Komisijas 15.02.2006 lēmums K(2006)524. ISPA pasākums Nr.2000/LV/16/P/PE/002
3. Finanšu memoranda grozījumi. Komisijas 12.12.2006 lēmums K(2006)6746. ISPA pasākums Nr.2000/LV/16/P/PE/002
4. Projekta „Ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu attīstība Jelgavā” Noslēguma ziņojums. 2007. gada rudens. SIA „Jelgavas ūdens”
5. Application for Assistance Under the ISPA Financial Instrument. Development of Water Services in Town of Jelgava. Ref.No.: 2000/LV/16/P/PE/002
6. Feasibility study on Investments for water supply and waste water – Jelgava. Tebodin B.V. September, 1999.
7. NEFCO. Environmental study of the Jelgava Water Services Development Project, Latvia. JAAKKO PÖYTRY INFRA. November, 2000.
8. MK noteikumi nr. 836 „Noteikumi par darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” 3.5.1.1. aktivitāti „Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība aglomerācijās ar cilvēku ekvivalentu lielāku par 2000”” (04.12.2007)
9. MK noteikumi nr. 419 „Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu” (ar 13.05.2008 grozījumiem).
10. SIA „Jelgavas ūdens” gada pārskati (2004.g., 2005.g., 2006.g., 2007.g.)
11. SIA „Jelgavas ūdens” sagatavotie tarifu aprēķini, dati par elektroenerģijas patēriņu u.c. dati.
12. <http://www.csb.lv>

PIELIKUMI

1. FINANŠU ANALĪZES MODELIS

1. VARIANTS

2. VARIANTS

2. KOHĒZIĀS FONDA ATBALSTA LIKMES MODELIS